

УДК 658:631.15/.16:65.018

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т.А. Слатвінська

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: *якість, процес, система, управління якістю, проектування, стандарт, якість молока.*

Анотація. *Розглядається питання специфіки проектування системи управління якістю для сільськогосподарських підприємств. Подається методика поетапного проектування системи управління якістю. Наводяться аргументи стосовно необхідності впровадження системи управління якістю на сільськогосподарських підприємствах, враховуючи специфіку їх діяльності.*

Вступ. В останні роки Україна тримає курс до Європейського Союзу, але стати членом Євросоюзу – означає працювати за найвищими стандартами, досягати ділової досконалості та випускати продукцію високого рівня якості. У глобальному розумінні якість є тим важелем, який може піднести на новий рівень українську промисловість, суттєво підвищити конкурентоспроможність продукції, трансформувати Україну в розвинену європейську державу. Якщо сьогодні говорять про якість у світі промисловості, виробництва чи бізнесу, то мається на увазі не стільки якість самої продукції чи послуг, скільки якість функціонування підприємств і організацій, досконалість їхніх систем управління. Досвід, накопичений останніми десятиріччями провідними компаніями розвинених країн світу, переконливо доводить, що впровадження системи управління якістю є найефективнішим засобом досягнення успіху.

У сучасних умовах економіки основною конкурентною перевагою підприємства будь-якої галузі є якість продукції, а особливо це стосується сільськогосподарського виробництва. Проблема якості стає ключовою для українських сільгосп-підприємств, якщо метою є вихід на нові ринки і встановлення довгострокових відносин з переробними підприємствами. Встановлено, що якість продукції, що виробляється, на 95 % залежить від якості організації процесів діяльності, і тільки на 5 % від впливу інших факторів. Тому більшість провідних компаній у світі спрямовують свої зусилля на підвищення якості продукції через якісну організацію процесів діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Питання теорії і практики управління якістю досліджували багато вчених, серед них Г.Г. Азгальдов, А.В. Глічев, Е. Демінг, Дж. Джуран, Дж. Етінгер, Ф. Кросбі, В.А. Лапідус, В.Ю. Огвоздін, В.В. Окрепілов, А. Фейгенбаум, М.І. Чернега. В наукових працях висвітленню проблем якості в сільському господарстві приділяють увагу вчені В.І. Бойко, М.М. Ільчук, М.В. Калінчик, О.А. Козак, О.М. Шпичак. Вивчено широкий спектр теоретико-методичних питань управління якістю, проте за сучасних умов розвитку економіки, окремі питання практичної діяльності залишаються нерозкритими. Тому актуальним аспектом залишається розробка механізму управління якістю з урахуванням специфічних особливостей розвитку молочної галузі.

Метою статті є розкриття питання методики проектування та впровадження системи управління якістю молока на сільськогосподарських підприємствах.

Результати досліджень. Молочне скотарство – одна з найбільш перспективних галузей сільськогосподарського бізнесу, разом з тим в Україні відчувається го-

стрий дефіцит молочних продуктів. Дослідивши стан виробництва молока в Україні, можна зробити висновок, що найкращий період в молочному скотарстві спостерігався до 1990 року, тобто до проведення аграрної реформи. Проаналізувавши динаміку поголів'я корів в господарствах України, можна чітко побачити, як різко змінюється ситуація. Якщо в 1990 році поголів'я корів становило 8378 тис. голів, то протягом дев'яти років поголів'я зменшувалось і в 2000 році воно становило 3346,7 тис. голів. У 2008 році поголів'я корів в Україні становило 2919 тис. гол, на 1 лютого 2009 року – 2856.3 тис. гол. [1]. Крім цього, різко змінилась ситуація з розподілом поголів'я у господарствах різних форм власності. У 1990 році більшість корів – 6191 тис. голів, утримувалась сільськогосподарськими підприємствами, і незначна частина – 2198 тис. голів - в господарствах населення. Протягом років ситуація кардинально змінилась, у 2007 році, в сільськогосподарських підприємствах залишилось 763,9 тис. голів, а в господарствах населення поголів'я корів становило 2582,7 тис. голів [1].

Щодо виробництва молока - в 1990 році воно було найвищим – 24508,6 тис. тонн у всіх категоріях господарств, до 2000 року відбувся значний спад до 12657,9 тис. тонн, до 2007 року показники тримались приблизно на однаковому рівні - 12953,2 тис. тонн. В 2008 році – 11761,8 тис.тонн, на січень 2009 року – 585,1 тис. тонн. І знову ж таки, в 1990 році в сільськогосподарських підприємствах виробництво молока було втричі вищим, ніж в господарствах населення (18634,1 тис. тонн і 5874,5 тис. тонн відповідно), на протязі дев'яти років ситуація змінюється – у 2008 році виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах становило 2474,2 тис. тонн, а в господарствах населення – 10397,9 тис. тонн [1].

Крім цього, в Україні гостро стоїть проблема якості молокосировини. Основна частина сировини надходить до переробних підприємств від господарств населення, які не можуть гарантувати безпечність та якість своєї продукції. Лише усвідомлення проблеми на рівні керівництва підприємств дасть змогу знайти вихід з проблемної ситуації. І перше, що може внести позитивні зміни, - це розробка та впровадження систем управління якістю молока.

Сьогодні таке явище як проектування та впровадження системи управління якістю для більшості сільськогосподарських підприємств є абсолютно новим і не до кінця зрозумілим заходом. Навіть ті підприємства, які ефективно працюють, не звертають увагу на питання розробки системи управління процесами виробництва для свого підприємства. Система управління якістю (СУЯ) - це скоординована діяльність з управління процесами, що задає вимоги до організації та реалізації діяльності й орієнтована на випуск якісної продукції. Стандарти серії ISO 9000 пропонують методику побудови системи управління якістю, яка може бути офіційно сертифікована.

Згідно методології стандарту ISO 9001-2000, пункту 4.1а, організація повинна визначити процеси, необхідні для СУЯ, та їх застосування у всій організації [2, с. 1].

Таблиця 1. *Визначення процесів для системи управління якістю*

Рекомендації	Результати
Встановити, які процеси необхідні для СУЯ. Визначити, хто є «споживачем» кожного з процесів	Перелік процесів СУЯ, їх життєвий цикл
Виявити вимоги «споживачів»	1. Схема ранжування процесів за функціями організації
Призначити власників кожного з процесів Виділити процеси сторонніх організацій	2. Схема організаційної структури СУЯ
Встановити входи\виходи кожного процесу	3. Матриця розподілу відповідальності, повноважень та взаємозв'язку

Згідно пункту 4.16 [2, с. 3]. – необхідно визначити послідовність та взаємодію визначених процесів.

Таблиця 2. *Визначення послідовності та взаємодії процесів системи*

Рекомендації	Результат
Відслідкувати повну послідовність виконання кожного процесу	1. Схема мережі процесів системи менеджменту якості 2. Текстовий опис мережі процесів
Виявити всі інтерфейси кожного процесу	3. Матриця інтерфейсів
Визначити потребу в документуванні процесів та їх інтерфейсів	4. Описання порядку та правил взаємодії власників процесів при документуванні процесів та їх інтерфейсів

Потрібно визначити критерії та методи, необхідні для забезпечення результативності, як при впровадженні, так і при управлінні процесами [2, с. 4].

Таблиця 3. *Визначення методів оцінки результативності системи*

Рекомендації	Результати
Виділити характеристики процесів, що впливають на їх результати	1. Перелік особливо важливих процесів
Встановити критерії для моніторингу, менеджменту та аналізу Ввести ці критерії в процеси СУЯ	2. Перелік процесів СУЯ, результативність яких підлягає обов'язковій оцінці
Оцінити ефективність процесів (собівартість, простота, брак) Визначити методи збору даних	3. Склад критеріїв та методів оцінки результативності

Згідно пункту 4.1 [2, с. 5] – організація повинна забезпечити наявність ресурсів та інформації, необхідної для підтримки всіх процесів та їх моніторингу.

Крім цього, необхідно здійснювати моніторинг та аналіз всіх процесів. Необхідно приймати заходи для досягнення запланованих результатів та постійно поліпшувати весь цикл процесів [2, с. 7].

Документація системи управління якістю молока повинна включати документи, необхідні для забезпечення ефективного планування, здійснення процесів та управління ними.

Таблиця 4. *Забезпечення ресурсів для здійснення процесу*

Рекомендації	Результати
Встановити потребу в ресурсах для кожного процесу Встановити канали комунікації	1. Схема кваліфікаційної структури
Визначити внутрішні та зовнішні джерела інформації про процеси	2. Схема джерел збору даних
Встановити зворотній зв'язок зі споживачем Визначити вимоги до складу даних	3. Форми документів для реєстрації даних
Визначити вимоги до змісту записів, що підлягають збереженню	4. Письмовий перелік записів, що підлягають збереженню

Організація повинна постійно визначати перелік процесів, що підлягають документуванню на базі постійно змінюваних вимог споживачів, існуючого напрямку діяльності та корпоративної стратегії.

Висновки. Необхідність впровадження системи управління якістю молока на сільськогосподарських підприємствах на даному етапі їх розвитку є безперечною. Можна виділити наступні переваги реалізації проекту «Система управління якістю»: підвищення якості і відповідно конкурентоспроможності продукції;

зниження собівартості виробництва молока; комплексне виконання вимог стандартів управління дозволяє попереджувати виробництво неякісної продукції, виявляти невідповідність нормам на ранніх стадіях виробництва, тим самим звести до мінімуму витрати підприємства; розширення ринків збуту продукції.

Процедура впровадження системи якості на сільськогосподарському підприємстві повинна бути чітко визначена і описана поетапно з позиції взаємозв'язку кожного з процесів.

Література

1. Держкомстат України. Сільське господарство - тваринництво 1998-2009 роки. Дата останньої модифікації: 21105/2009. Режим доступу - <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міжнародний стандарт ISO 9001:2000 Системи менеджменту якості – вимоги. Ресурси. Режим доступу - <http://www.management.ua/gm/gm009.html>

Слатвинская Т.А. Особенности разработки и внедрения системы управления качеством молока на сельскохозяйственных предприятиях

Аннотация. Рассматривается вопрос специфики проектирования системы управления качеством для сельскохозяйственных предприятий. Предлагается методика поэтапного проектирования системы управления качеством. Аргументировано необходимость внедрения системы управления качеством на сельскохозяйственных предприятиях с учетом специфики их деятельности.

Ключевые слова: качество, процесс, система, управление качеством, проектирование, стандарт, качество молока.

Slatvinskaya T.A. Features of the development and implementation of milk quality management system for agricultural enterprises

Summary. The specifics of designing a quality management system for agricultural enterprises is considered. The necessity of quality management system implementation on the farms within taking into account the specifics of their activities was justified by author.

Keywords: quality, process, system, quality management, projecting, standard, milk quality.